

REFLECTIE- INSTRUMENT

Leerkrachtopvatting over omgaan
met diversiteit in de klas

REFLECTIE-INSTRUMENT

LEERKRACHTOPVATTING OVER OMGAAN MET DIVERSITEIT IN DE KLAS

Opvattingen over interactie met een diverse klas: Reflectie-instrument voor leraren(teams)

Vragenlijst en achtergrond van de Diversity Teaching Beliefs Scale

Auteurs: Onderzoekers van project BLOK

Minke Krijnen MSc (m.a.krijnen@fsw.leidenuniv.nl)

dr. Lian van Vemde (l.vanvemde@uu.nl)

dr. Lisette Hornstra

dr. Bjorn Wansink

prof. dr. Tim Mainhard

dr. Jochem Thijs

Financiering

Dit document is tot stand gekomen met financiering vanuit het Nederlands Regieorgaan Onderwijs-
onderzoek (40.5.18300.032).

Versies

Het onderzoek naar deze vragenlijst is afgerond. De onderzoekers werken nog wel verder met de
gegevens die met het onderzoek verzameld zijn. Nieuwe inzichten kunnen leiden tot aanvulling van dit
document. Daarom wordt er met versies gewerkt, dit is versie: 1, 18 december 2024

Ontwerp: Revista ontwerp & illustratie

INHOUD

Dit reflectie-instrument is gebaseerd op de Diversity Teaching Beliefs Scale (DTBS). Dit is een vragenlijst die de opvattingen van leraren over diversiteitsonderwijs in kaart brengt, dat wil zeggen hun ideeën over de omgang met, en communicatie over culturele verschillen in de klas. Deze vragenlijst is ontwikkeld voor onderzoeksdoeleinden, maar kan ook worden gebruikt als reflectie-instrument voor leraren. In deze hand-out geven we enkele aanwijzingen hoe dit te doen. De vragenlijst gaat over het benadrukken van verschillen en overeenkomsten tussen leerlingen uit verschillende culturele groepen en aandacht voor de Nederlandse

cultuur in de klas. Deze drie aspecten zijn gekozen na een uitgebreid onderzoek. Gesprekken over diversiteit in de klas kunnen lastig zijn omdat de opvattingen van leraren hierover soms uiteenlopen. Deze lijst biedt mogelijkheden om op een constructieve wijze te reflecteren op, en in gesprek te gaan over, inclusief onderwijs. De vragenlijst kan worden ingevuld door leraren en andere onderwijsprofessionals. Deze handleiding is bedoeld voor leraren die met behulp van dit instrument zelf willen reflecteren op hoe zij omgaan met diversiteit alsmede voor bijvoorbeeld trainers of schooldirecteuren die met hun team hierop willen reflecteren.

Deze handout bestaat uit twee onderdelen:

1. De vragenlijst in combinatie met handvatten voor reflectie en gesprek
2. Theoretische verdieping

4

9

Instructie voor leraren die individueel aan de slag gaan met het instrument

Stap 1. Vul de vragenlijst individueel in (vanaf pagina 26) en bereken uw score. Lees daarna pas de achtergrond van de vragenlijst (vanaf pagina 29). Zo kunnen uw opvattingen het beste in kaart worden gebracht.

Stap 2. Denk na over wat uw antwoorden betekenen voor uw handelen in de klas. Hiervoor kunt u de reflectievragen op pagina 32 gebruiken.

Instructie voor trainers of andere begeleiders van een groepssessie

Stap 1. Deel de vragenlijst uit en laat de deelnemers de vragenlijst invullen. Je kunt bijvoorbeeld zeggen dat je het instrument wilt gebruiken om met elkaar te reflecteren op het burgerschapsonderwijs van de school en de visie daarop.

Stap 2. De deelnemers vullen de vragenlijst individueel in. Ze kunnen zelf hun score uitrekenen. Zie hiervoor de pagina scoring in dit document. Die kun je uitdelen om de score te laten uitrekenen.

Stap 3. Laat de deelnemers eerst in tweetallen hun scores uitwisselen en onderling bespreken. Waar verschillen ze en waar zien ze overeenkomsten? Zie voor vragen het onderdeel reflectievragen.

Stap 4. Bespreek plenair met de deelnemers de uitkomsten en wat deze mogelijk betekenen voor het onderwijsbeleid van de school, of waar de school verder aandacht aan wil besteden. Voorbeeldvragen vind je bij het onderdeel reflectievragen voor trainers.

DE VRAGENLIJST

De volgende vragen gaan over omgaan met culturele diversiteit in de klas. Culturele diversiteit kan geïnterpreteerd worden als de aanwezigheid van leerlingen met verschillende achtergronden in de klas. Denk bijvoorbeeld aan verschillen in etnische achtergrond, sociale klasse, huidskleur, thuistaal, et cetera. Het gaat hier dus niet om verschillen tussen leerlingen op het gebied van schoolprestaties of onderwijsbehoeften.

Meningen over hoe je het beste om kan gaan met culturele diversiteit kunnen erg

uiteenlopen. In de vragenlijst staan daarom ook stellingen die u misschien helemaal niet belangrijk vindt of waar u het niet mee eens bent. U kunt met uw score daar dan aangeven dat u de stelling niet belangrijk vindt.

Geef aan in hoeverre u de volgende zaken belangrijk vindt. Het gaat er nu niet om of u dit daadwerkelijk doet.

Vul nu de vragenlijst in op de volgende pagina. Lees daarna pas de volgende pagina's.

In hoeverre vindt u de volgende zaken belangrijk?	Helemaal niet belangrijk	Niet belangrijk	Niet echt belangrijk	Tussenin	Best wel belangrijk	Belangrijk	Heel Belangrijk
1. Aandacht besteden aan de normen en waarden die leerlingen van verschillende culturele achtergronden van huis uit meekrijgen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Overeenkomsten tussen leerlingen van verschillende culturele achtergronden benadrukken.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. Zorgen dat leerlingen bekend zijn met Nederlandse normen en waarden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Aandacht hebben voor de behoeften van leerlingen met verschillende culturele achtergronden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5. Aan leerlingen overbrengen dat mensen van verschillende culturele achtergronden veel gemeen hebben.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6. Stimuleren dat leerlingen zich gedragen volgens Nederlandse normen en waarden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7. Leerlingen van verschillende culturele achtergronden de mogelijkheid geven vanuit hun eigen perspectief aan de les bij te dragen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8. Zorgen dat leerlingen van verschillende culturele achtergronden juist hun onderlinge overeenkomsten zien.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9. Leerlingen zich laten houden aan de Nederlandse normen en waarden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10. Conflicten rondom cultuurverschillen aangrijpen als leermoment voor omgaan met verschillen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11. De omgang tussen leerlingen van verschillende culturele achtergronden stimuleren, zodat ze zien dat ze eigenlijk heel erg op elkaar lijken.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12. Leerlingen laten zien hoe we in Nederland met elkaar omgaan.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
13. Zorgen dat leerlingen, ongeacht de samenstelling van de klas, zich bewust zijn van culturele diversiteit.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
14. Benadrukken dat we allemaal mensen zijn, ondanks onze verschillende culturele achtergronden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
15. Alle leerlingen stimuleren mee te doen aan de Nederlandse tradities op school.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
16. Culturele diversiteit in de klas als een verrijking zien.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

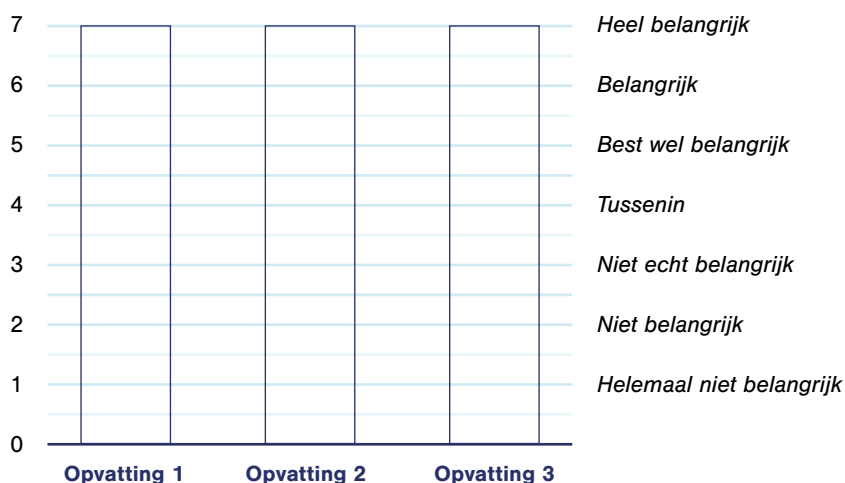
Scoring

De stellingen uit de vragenlijst horen bij drie typen opvattingen. Per stelling geeft u uzelf een score. Sommige stellingen lijken op elkaar. Het kan toch zijn dat u net een andere score heeft toegekend, dat is niet erg. Daarna berekent u het gemiddelde per type opvattingen. De hoogste gemiddelde score die u kunt berekenen is 7, de laagste gemiddelde score is 1.

- 1 = Helemaal niet belangrijk
- 2 = Niet belangrijk
- 3 = Niet echt belangrijk
- 4 = Tussenin
- 5 = Best wel belangrijk
- 6 = Belangrijk
- 7 = Heel belangrijk

Opvatting 1		Opvatting 2		Opvatting 3	
Stelling	Score	Stelling	Score	Stelling	Score
1		2		3	
4		5		6	
7		8		9	
10		11		12	
13		14		15	
16					
Totaal		Totaal		Totaal	
Gemiddelde (/6)		Gemiddelde (/5)		Gemiddelde (/5)	

Teken de drie gemiddelde scores in de onderstaande lege staafdiagram. Dit werkt goed om de scores met elkaar te vergelijken.

INTERPRETATIE

Deze vragenlijst is een hulpmiddel om te reflecteren op uw persoonlijk opvattingen ten aanzien van de omgang met diversiteit in de klas. De gemiddelde scores laten zien hoe belangrijk u de verschillende soorten opvattingen vindt en welke u het minst en meest belangrijk vindt. Een score '5' betekent bijvoorbeeld dat u die opvattingen 'best wel belangrijk' vindt. Het is dus niet zo dat een gemiddelde score van 5 bij een categorie een beoordeling is zoals 'middelmattig' of 'ruim voldoende'.

Het is goed mogelijk dat u op twee of drie categorieën een vergelijkbare score heeft behaald. Uit ons onderzoek blijkt dat bij veel leraren de verschillende categorieën opvattingen naast elkaar kunnen bestaan. Door de drie scores met elkaar te vergelijken, kunt u kijken waar bij u wat meer de nadruk ligt.

Elke categorie heeft een bepaalde normatieve kleuring, wat soms debat kan oproepen. Uit onderzoek blijkt dat de categorieën elk een andere uitwerking kunnen hebben op leerlingen. We geven hiervan een beknopte samenvatting, zodat u deze informatie kunt gebruiken om verder te reflecteren op uw eigen opvattingen.

Opvatting 1: Erkennen van verschillen.

Stellingen in deze categorie gaan over het erkennen van en aandacht hebben voor verschillende perspectieven en achtergronden van leerlingen. Uit eerder onderzoek blijkt dat leraren die sterk deze opvatting hebben, graag ruimte geven aan verschillende perspectieven in hun lessen. Ook zijn zij eerder geneigd om in hun lessen voorbeelden te gebruiken die aansluiten bij de belevingswereld of thuiscultuur van leerlingen met verschillende culturele achtergronden¹. Leerlingen met een migratieachtergrond die zo'n leraar hebben lijken hier over het algemeen voordeel van te hebben: zij zijn wat gemotiveerder, presteren beter, voelen zich meer thuis op

school en zitten beter in hun vel. Voor leerlingen zonder migratieachtergrond zijn bovendien geen negatieve effecten gevonden². Voor leerlingen met en zonder migratieachtergrond is tot slot gevonden dat zij een positievere houding hebben tegenover mensen met een andere achtergrond dan zichzelf^{3,4}. Een potentieel nadeel van deze benadering is dat leerlingen zich meer bewust worden van verschillen, waardoor zij in meer stereotype termen over elkaar kunnen gaan denken⁵. Het is daarom bijvoorbeeld van belang dat leerlingen elkaars achtergrond leren kennen⁵.

Opvatting 2: Benadrukken van overeenkomsten.

Stellingen in deze categorie gaan over het benadrukken van overeenkomsten tussen leerlingen met verschillende achtergronden. Deze handeling gaat vaak samen met de overtuiging dat iedereen gelijk is en kan helpen om leerlingen elkaar beter te leren begrijpen⁵. Door het benadrukken van overeenkomsten kan een leraar werken aan cohesie ('wij horen allemaal bij deze groep') binnen de groep⁶. Het komt nog wel eens voor dat leraren én overeenkomsten benadrukken én aandacht besteden aan verschillen (categorie 1). Een mogelijk risico van een sterke voorkeur voor het benadrukken van overeenkomsten is dat er juist voorbij wordt gegaan aan de verschillen tussen leerlingen, die voor hen wel belangrijk zijn. Leerlingen die een andere sociaal-culturele achtergrond hebben dan de leraar en/of hun medeleerlingen, kunnen zich dan minder goed herkennen in de lessen en de manier waarop in de klas met elkaar wordt omgegaan⁶.

Opvatting 3: Overbrengen van de Nederlandse cultuur.

Stellingen in deze categorie gaan over het benadrukken van Nederlandse gewoonten, normen en waarden. Dit kan een strategie zijn om een gezamenlijk groepsgevoel te creëren in de klas

(‘We zijn allemaal Nederlands’). Ook past het bij de functie van het onderwijs om leerlingen wegwijs te maken in de Nederlandse samenleving. Tegelijk kan het soms ook lastig zijn voor leerlingen met een oorspronkelijk niet-Nederlandse achtergrond om zich hierin te herkennen, omdat zij zich mogelijk ook sterk verbonden voelen met het land waar hun familie oorspronkelijk vandaan komt. Het is daarom belangrijk om te kijken hoe de score in deze categorie zich verhoudt tot de andere twee scores. Het is verder interessant om na te gaan wat ‘De Nederlandse cultuur’ voor uzelf betekent: Gaat dit bijvoorbeeld over pijlers van de Nederlandse democratie (zoals solidariteit, gelijkwaardigheid, tolerantie, vrijheid), en/of over traditionele Nederlandse tradities en gewoonten (zoals handen schudden, elkaar aankijken als je tegen elkaar praat, altijd Nederlands praten, Kerst, Sinterklaas)? De eerste variant gaat over de Nederlandse maatschappij, en de tweede variant meer over oorspronkelijk Nederlandse culturele tradities.

Gespreks- en reflectievragen

Het kan waardevol zijn om verder te reflecteren op uw antwoorden en scores op deze vragenlijst. Dit kan individueel, of in gesprek met collega’s of met de klas. Op deze manier staat u verder stil bij uw opvattingen over omgaan met diversiteit in de klas, en kunt u reflecteren op de connectie van deze opvattingen met uw lespraktijk.

Een vragenlijst invullen over eigen opvattingen is een persoonlijke kwestie. Sommige leraren vinden het gemakkelijker dan anderen om hun antwoorden te delen en/of over dit onderwerp in gesprek te gaan. In gesprek gaan hoeft niet meteen: Afhankelijk van de behoeften van de leraren, is het mogelijk om eerst individueel de vragenlijst in te vullen, de scores te berekenen en aan de hand van reflectievragen (staan onder de vragenlijst) hierop te reflecteren. Als volgende stap kunnen leraren in kleinere groepen hierover in gesprek gaan, waarbij de keuze kan worden gemaakt om wel of niet een leidinggevende deel te laten nemen aan dit gesprek. Ook hiervoor kunnen de vragen inspiratie bieden.

Individuele reflectievragen (kan ook in tweetallen besproken worden)

- Herken ik mijzelf in de scores die uit de vragenlijst komen? Waarom wel/niet?
- Zijn er vragen in de lijst waar ik het helemaal niet mee eens bent, en waarom?
- Welke elementen van de Nederlandse cultuur vind ik belangrijk om mee te geven?
- De scores in twee of drie categorieën zijn ongeveer even hoog. Draag ik deze opvattingen ook even veel uit? Waarom wel of waarom niet? En ervaar ik spanningen tussen deze opvattingen?
- Zijn mijn opvattingen gereflecteerd in mijn gedrag?
- Merken leerlingen dat ik deze opvattingen heb en zo ja, hoe merken zij dat? Kan ik bij de categorieën waar ik hoog op scoor concrete voorbeelden bedenken voor de manier waarop ik die opvattingen uitdraag?
- Zijn er opvattingen die ik wel heel belangrijk vind, maar niet uitdraag naar leerlingen? Waarom wel of niet?
- Wat voor impact hebben mijn opvattingen op mijn leerlingen? Hoe merk ik dit?
- In hoeverre komen mijn opvattingen overeen met collega’s of het schoolbeleid? Waar zitten de grootste verschillen of overeenkomsten?

Reflectievragen voor een plenaire discussie met alle deelnemers. Hoe kun je als school verder een visie vormgeven op basis van de uitslag?

- In hoeverre past de uitslag van deze vragenlijst bij ons burgerschapsonderwijs?
- Welk type opvatting vinden we belangrijk en welk type opvatting vinden we minder belangrijk?
- Welk type opvattingen zouden we centraal willen stellen in onze visie op onderwijs? Wat zou daar de impact van zijn op onze leerlingen? Hoe verhoudt zich dit tot de (concept)kerndoelen burgerschap?
- In hoeverre hebben we in de school aandacht voor verschillen tussen leerlingen? Hoe maken we dit zichtbaar? Wat merken de leerlingen hiervan of ouders? Ook in de verschillende leerjaren of vakken.
- In hoeverre hebben we in de school aandacht voor overeenkomsten tussen leerlingen? Hoe maken we dit zichtbaar? Wat merken de leerlingen hiervan of ouders? Ook in de verschillende leerjaren of vakken.
- In hoeverre hebben we in de school aandacht voor het overbrengen van de Nederlandse cultuur aan leerlingen? Hoe maken we dit zichtbaar? Wat merken de leerlingen hiervan of ouders? Wat vinden we dan belangrijke onderdelen van die cultuur om over te brengen? Ook in de verschillende leerjaren of vakken.
- In hoeverre ervaren we in school spanningen tussen de verschillende typen opvattingen?

ACHTERGROND BIJ DE VRAGENLIJST

Hieronder geven we meer achtergrondinformatie aan de hand van veelvoorkomende vragen.

Waarvoor kan de DTBS gebruikt worden?

De Diversity Teaching Beliefs Scale (DTBS) meet de opvattingen van leraren over interacties met, en in een diverse klas. In deze vragenlijst duidt 'een diverse klas' op een klas waarin leerlingen met verschillende sociaal-culturele achtergronden zitten. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat veel leerlingen een migratieachtergrond hebben, of dat er grote sociaaleconomische verschillen tussen leerlingen zijn. In deze vragenlijst verwijst klasinteractie naar het gedrag van de leraar gericht op een (groep) leerling(en) evenals het gedrag van de leraar gericht op het begeleiden van interactie tussen leerlingen. U kunt deze opvattingen in beeld brengen, zodat leraren hierover met elkaar in gesprek kunnen gaan en

zo zich verder kunnen professionaliseren op het gebied van lesgeven aan diverse klassen.

Hoe is de DTBS opgebouwd?

De DTBS kost maximaal 10 minuten om in te vullen en bestaat uit 16 stellingen. Deze stellingen zijn ingedeeld in drie typen opvattingen, die elk hun eigen achtergrond kennen:

- Het erkennen en waarderen van verschillen tussen leerlingen met verschillende achtergronden
- Het benadrukken van overeenkomsten tussen leerlingen met verschillende achtergronden
- Het benadrukken van Nederlandse waarden en gewoonten

Elk type opvatting heeft een duidelijke achtergrond en functie. Leraren kunnen meerdere typen opvattingen tegelijkertijd hebben: het kan bijvoorbeeld zo zijn dat een leraar het zowel belangrijk vindt om verschillen, als ook overeenkomsten tussen leerlingen te benadrukken. Als een leraar deze vragenlijst heeft ingevuld, wordt duidelijk hoe die verschillende typen opvattingen zich tot elkaar verhouden bij de leraar. Het is dus niet zo dat uit de vragenlijst blijkt wat voor soort de leraar is. Bij elke leraar bestaan deze typen opvattingen naast elkaar; de verhouding tussen die categorieën kan echter verschillen.

Waarom meten we de opvattingen van leraren?

De opvattingen van leraren maken onderdeel uit van hun persoonlijke invulling van hun professionele identiteit. Deze professionele identiteit wordt gezien als de basis van het handelen van een leraar. Natuurlijk handelen leraren niet altijd strikt naar hun opvattingen of idealen: er zijn vaak omstandigheden die ertoe leiden dat de praktijk net even anders gaat dan de precieze opvatting van de leraar zou voorschrijven. Als leraren een vragenlijst hierover invullen, kunnen zij zich (nog meer) bewust worden van hun opvattingen en hierover met elkaar in gesprek gaan of hier zelf op reflecteren. In onderzoek gebruiken we zo'n vragenlijst om te kijken in hoeverre opvattingen terug te zien zijn in het handelen van leraren en wat de impact ervan is op leerlingen.

Hoe is deze vragenlijst tot stand gekomen?

Deze vragenlijst is tot stand gekomen na wetenschappelijk onderzoek. De eerste versie van de vragenlijst is besproken met wetenschappers en leraren, om de formulering aan te scherpen en te verhelderen wat we precies willen meten. Op basis van statistische analyses is toen vastgesteld dat de vragenlijst voldoende valide en betrouwbaar is: de vragen passen goed bij de typen opvattingen die we in kaart willen brengen. De uitgebreide versie van die resultaten zijn ook te lezen in twee wetenschappelijke artikelen⁷.

Kunnen alle leraren deze vragenlijst invullen?

Het onderzoek op basis waarvan deze vragenlijst is ontwikkeld, is uitgevoerd onder leraren in het reguliere basisonderwijs. We denken dat de vragen zo geformuleerd zijn dat ze ook van toepassing zijn op leraren en klassen in het speciaal basisonderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs. We weten echter nog niet zeker of die leraren de vragen precies hetzelfde interpreteren. De vragenlijst kan dan nog steeds helpen om op opvattingen over diversiteit in de klas te reflecteren en vervolgens met elkaar in gesprek te gaan.

Waarom meet deze vragenlijst juist deze drie categorieën opvattingen?

Grofweg worden er in onderzoek naar opvattingen van leraren vaak twee categorieën opvattingen onderscheiden. De eerste categorie is het actief erkennen en waarderen van culturele verschillen in de klas (een belangrijk aspect van multiculturalisme). De tweede categorie is het benadrukken van overeenkomsten, om zo een gevoel van eenheid in de klas te creëren¹. In veel onderzoek wordt ook ingegaan naar het omgekeerde van verschillen benadrukken: het negeren van verschillen⁶. Deze categorie, die ook wel 'kleurenblindheid' wordt genoemd, hebben wij niet opgenomen in de vragenlijst, omdat we onze vragen richten op dingen die leraren wel doen (benadrukken van overeenkomsten/verschillen), en niet op de dingen die leraren niet doen (negeren). In deze vragenlijst introduceren we bovendien een derde categorie: Het benadrukken van Nederlandse gewoonten, normen en waarden. Dit type sluit aan bij een andere belangrijke functie van het Nederlands onderwijs: De leerlingen introduceren in de Nederlandse samenleving. Om een genuanceerd beeld te krijgen van de opvattingen van leraren, meten we in deze vragenlijst deze drie categorieën naast elkaar.

De stellingen in de vragenlijst richten zich specifiek op (het begeleiden van) interactie in de klas: andere facetten waar omgaan met culturele diversiteit in terugkomt, zoals contact met ouders, het beleid van de school, of het lesontwerp/curriculum, worden hier buiten beschouwing gelaten. Op die manier proberen we dicht bij de leraar en sociale processen in de klas te komen.

Wat doen de opvattingen van leraren met leerlingen?

Uit het onderzoek dat we met deze vragenlijst hebben gedaan, blijkt dat veel leraren minimaal twee typen opvattingen erg belangrijk vinden. Er zijn ook leraren die alle drie de typen opvattingen naast elkaar belangrijk vinden. In het onderzoek hebben we gekeken hoe de opvattingen van leraren samenhangen met de houding van leerlingen over kinderen met een migratieachtergrond en van mensen met een migratieachtergrond in het algemeen.

Over het algemeen hebben opvattingen van leraren beperkte effecten op leerlingen. Er zijn namelijk veel meer factoren die een rol spelen en een impact op leerlingen hebben en leraren handelen niet altijd naar hun opvattingen. De effecten zijn vermoedelijk groter als leraren hun

opvattingen expliciet en consistent uitdragen. Het is daarom belangrijk om bewust te zijn van je eigen opvattingen. Als leraren meerdere opvattingen heel belangrijk vinden, kan het zijn dat er juist negatieve effecten optreden. Mogelijk zijn leraren dan niet duidelijk en consistent in hun communicatie en ontstaat er verwarring bij leerlingen^a.

Is er een 'beste type opvatting' om te hebben?

Deze vragenlijst is niet bedoeld om te kijken hoe 'goed' de opvattingen van leraren zijn. Professionele opvattingen van leraren kunnen verschillen en bieden openingen tot gesprek en reflectie. Ook is van belang hoe opvattingen in de klas worden omgezet en zichtbaar worden voor de leerlingen. Het kan daarom de moeite waard zijn om als leraar te verkennen hoe de verschillende culturele perspectieven in de klas een bijdrage zouden kunnen leveren aan de les. Daarnaast is het interessant om te verkennen, als een leraar meerdere typen opvattingen belangrijk vindt, wanneer die naar voren komen en of deze aan bod komen in het handelen van de leraar. Op die manier kunnen leraren stilstaan bij hoe hun opvattingen gereflecteerd zijn in hun handelen en hierin bewuste keuzes maken.

CULTURELE PERSPECTIEVEN

"Het kan de moeite waard zijn om als leraar te verkennen hoe de verschillende culturele perspectieven in de klas een bijdrage zouden kunnen leveren aan de les."

a. Zodra deze artikelen zijn gepubliceerd, worden deze toegevoegd aan de referenties.

Hoe kan je met elkaar in gesprek gaan over de DTBS?

Een vragenlijst invullen over eigen opvattingen is een persoonlijke kwestie. Sommige leraren vinden het gemakkelijker dan anderen om hun antwoorden te delen en/of over dit onderwerp in gesprek te gaan. In gesprek gaan hoeft niet meteen: Afhankelijk van de behoeften van de leraren, is het mogelijk om eerst individueel de

vragenlijst in te vullen, de scores te berekenen en aan de hand van reflectievragen (staan onder de vragenlijst) hierop te reflecteren. Als volgende stap kunnen leraren in kleinere groepen hierover in gesprek gaan, waarbij de keuze kan worden gemaakt om wel of niet een leidinggevende deel te laten nemen aan dit gesprek. Ook hiervoor kunnen de vragen inspiratie bieden.

Referenties

1. Hachfeld, A., Hahn, A., Schroeder, S., Anders, Y., & Kunter, M. (2015). Should teachers be colorblind?: How multicultural and egalitarian beliefs differentially relate to aspects of teachers' professional competence for teaching in diverse classrooms. *Teaching and Teacher Education*, 48, 44-55. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2015.02.001>
2. Celeste, L., Baysu, G., Phalet, K., Meeussen, L., & Kende, J. (2019). Can school diversity policies reduce belonging and achievement gaps between minority and majority youth? Multiculturalism, colorblindness, and assimilationism assessed. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 45(11), 1603-1618. <https://doi.org/10.1177/0146167219838577>
3. Vervaet, R., Van Houtte, M., & Stevens, P. A. J. (2018). Multicultural school leadership, multicultural teacher culture and the ethnic prejudice of Flemish pupils. *Teaching and Teacher Education*, 76, 68-77. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2018.08.009>
4. Schwarzenhal, M., Schachner, M. K., Vijver, F. J. R. Van De, & Juang, L. P. (2018). Equal but different: Effects of equality/inclusion and cultural pluralism on intergroup outcomes in multiethnic classrooms. *Cultural Diversity & Ethnic Minority Psychology*, 24(2), 260-271. <https://doi.org/10.1037/cdp0000173>
5. <https://www.kis.nl/artikel/les-over-vooroordelen-en-stereotypen-op-school-bewustwording-wel-echt-de-eerste-stap>
6. Civitillo, S., Juang, L. P., & Schachner, M. K. (2021). Stressing similarities or ignoring differences? Shedding light into different forms of color-evasive ideology with pre- and in-service teachers. *Zeitschrift Fur Erziehungswissenschaft*, 24(1), 135-153. <https://doi.org/10.1007/s11618-021-00995-9>
7. Thijs, J., Krijnen, M., van Vemde, L., Hornstra, L., Mainhard, T., & Wansink, B. (2025). The diversity teaching beliefs scale: Addressing cultural diversity, communalities between cultures, and the national culture in the classroom. *Teaching and Teacher Education*, 153, 104846. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2024.104846>

OVER DE AUTEURS

Minke Krijnen is onderzoeker en lerarenopleider basisonderwijs aan de Universiteit Leiden. Haar onderzoeksinteresses zijn gericht op de (diverse) klas als oefenplaats voor burgerschap, sociale relaties tussen leerlingen, en de rol van de leerkracht in sociale klasdynamieken.

m.a.krijnen@fsw.leidenuniv.nl

Lian van Vemde is onderzoeker en docent Interdisciplinaire Sociale Wetenschap aan de Universiteit Utrecht. Haar onderzoeksinteresses zijn gericht op het bevorderen van positieve intergroepsrelaties tussen kinderen en welke rol de samenstelling van de klas, diversiteitsopvattingen van leerkrachten en kinderen, en de relaties tussen leerkracht en leerling en klasgenoten onderling hierin spelen.

l.vanvemde@uu.nl

Lisette Hornstra werkt als universitair hoofddocent bij de afdeling Educatie van de Universiteit Utrecht. Haar onderzoek richt zich op gelijke kansen in het onderwijs. Ze richt zich daarbij voornamelijk op de vraag hoe leerkrachten in hun onderwijs kunnen bijdragen aan motivatie, welbevinden en schoolprestaties van leerlingen met verschillende achtergronden en prestatieniveaus. Haar onderzoekslijn kenmerkt zich door de verbinding tussen fundamenteel en praktijkgericht onderzoek.

t.e.hornstra@uu.nl

Jochem Thijs is Universitair Hoofddocent Interdisciplinaire Sociale Wetenschap aan de Universiteit Utrecht. Hij is geïnteresseerd in de opvattingen en houdingen die (jonge) mensen hebben ten aanzien van diversiteit, en hoe daar in het onderwijs mee wordt omgegaan.

j.t.thijs@uu.nl

Bjorn Wansink is universitair hoofddocent aan de Universiteit Utrecht. Zijn onderzoeksinteresses zijn gericht op burgerschapsonderwijs, multicultureel onderwijs, kritisch denken en vredesonderwijs.

b.g.j.wansink@uu.nl

Tim Mainhard is hoogleraar en hoofd van de lerarenopleidingen voor het basisonderwijs aan de Universiteit Leiden. Zijn onderzoek richt zich op de sociale dynamiek in de klas en hoe leerkracht-leerlinginteracties bij kunnen dragen aan het welzijn en de motivatie van leerlingen en leerkrachten.

m.t.mainhaard@fsw.leidenuniv.nl

Verwijzen naar dit reflectie-instrument?

Krijnen, M. A., van Vemde, L., Hornstra, L., Thijs, J., Wansink, B. G. J., & Mainhard, T. (2025). Interactie in diverse klassen: Samen werken aan cohesie, verbondenheid en sociale burgerschapsvaardigheden. Universiteit Utrecht. <https://doi.org/10.34894/4AOQVU>

KANSEN EN VERRIJKING

"Net als in de echte maatschappij brengt diversiteit in de klas soms uitdagingen en spanningen met zich mee, maar zo'n klas kan juist ook verrijkend zijn en kansen bieden."

Project BLOK